

Welkom op landgoed Staverden!

Routes

Op het landgoed zijn drie wandelroutes uitgezet:

- **Gele route, 3 km door loofbossen en lanen en langs de witte pauwen, graslanden, akkers, beekjes en kasteel Staverden (1 t/m 9).**
- **Rode route, 3,5 km door loofbossen en lanen en langs de witte pauwen, beekjes en greppels (1 t/m 4 en 10 t/m 12).**
- **Blauwe route, 3 km door de kasteeltuinen, loofbossen en langs beekbegeleidende graslanden en kasteel Staverden (13 t/m 19 en 9).**

Algemeen

Landgoed Staverden is ruim 733 ha groot. Het bestaat uit een gevarieerd oud bos- en cultuurlandschap langs de Staverdense beek. Fraaie bossen en beukenlanen worden afgewisseld met akkers, weilanden en schilderachtige boerderijen. Centraal staat kasteel Staverden met gracht en tuin. Vlakbij het kasteel bevindt zich een waterrad en staat ook het bekende witte pauwenverblijf. Verder vindt u in het gebied beekjes, bloemrijke beekdalgraslanden, heideveldjes, graanakkers en hakhout.

Geschiedenis

De laatste particuliere eigenaar van kasteel Staverden was Herman Theodoor s' Jacob. Hij was in 1929 een van de oprichters van Geldersch Landschap. In 1963 verkochten zijn erfgenamen het kasteel met het omringende landgoed aan de stichting.

1 De witte pauwen

Als u de roodgele paaltjes volgt ziet u na circa 200 meter aan de linkerkant het verblijf van de witte pauwen. Al in 1400 werden deze dieren op Staverden gehouden. De bewoners van Staverden waren verplicht de witte pauwenveren te leveren voor de helm van de Hertog van Gelre. Deze traditie zet Gel-

dersch Landschap en Geldersche Kasteelen voort. In plaats van de hertog krijgt nu de Commissaris van de Koningin van Gelderland de pauwenveren aangeboden.

2 Johannesvijver

Een eindje verderop ziet u aan de rechterkant de Johannesvijver. Deze vijver dient als waterreservoir voor het waterrad bij het kasteel.

3 De Molenbeek

U passeert vervolgens de Molenbeek. Deze beek is aangelegd om de watermolen en de gracht van water te voorzien. De Molenbeek heeft geen natuurlijk verval, maar is opgeleid (omhoog gelegd) en verheft zich daardoor geleidelijk in het omringende landschap. Op deze plek stroomt een zijbeekje uit het oostelijk bosgebied onder de Molenbeek door.

4 Voorjaarsbloei

Als u verder loopt komt u op de splitsing van de gele en de rode wandelroute. Het landgoedkarakter is hier goed herkenbaar aan het kleinschalige landschap met daarin lanen, boomgroepen en fraaie doorkijkjes. De landbouwgronden worden omzoomd door oude bomen. Onder de eiken en beuken groeien vele mooie voorjaarsbloeiers als bosanemoon, salomonszegel, dalkruid, lelietje-der-dalen en speenkruid.

5 Staverdense beek

Onder het bruggetje stroomt de Staverdense beek. Deze beek is een van de weinige natuurlijke laaglandbeken van ons land. Hij ligt in een dal, ingeklemd tussen twee stuwwallen. Dankzij een ondoorlatende

kleilaag in de bodem zakt het water hier niet weg, maar verzamelt zich in kleine beekjes, die uitmonden in de Staverdense beek. De beek heeft een totale lengte van 23 km. Hij begint in de omgeving van het Uddelermeer en eindigt als Hierdense beek in het Veluwemeer. De beek stroomt door moerasbossen, bloemrijke graslandjes en moerasgebiedjes. In de steile oevers van de beek broedt de ijsvogel, herkenbaar aan zijn prachtige blauwe en oranje verenkleed. Ook de grote gele kwikstaart is als broedvogel present.

6 Wallen

Rond de akkers werden vroeger wallen aangelegd als bescherming tegen wildvraat. Op diverse plaatsen zijn ze nog goed zichtbaar. Op de wallen zijn eiken aangeplant. Deze eiken waren vroeger in gebruik als hakhout. Zij werden regelmatig afgezet. Hierna liepen de stobben weer uit met meerdere stammen. Hakhout leverde een veelheid aan producten, zoals brandhout, timmerhout; de bast werd gebruikt

als grondstof voor leerlooierijen. Begin 20ste eeuw verdween de economische waarde van het hakhout. Wij streven naar instandhouding van het hakhout als waardevol cultuurhistorisch element. Verder is het van belang voor veel vogelsoorten, varens en mossen.

7 Akkers

De akkers langs de wandelroute vormen onderdeel van het oude cultuurlandschap. In het verleden werden ze bemest met mest afkomstig uit de zogenaamde potstal, zoals die nog is te zien bij boerderij de Oldhof. De mest, bestaande uit een mengsel van uitwerpselen en heideplaggen werd over het land uitgespreid. Hierdoor ontstond een vruchtbare laag van meer dan een meter dikte. De akkers hebben wij in eigen beheer. Er worden vooral historische gewassen verbouwd, zoals rogge, boekweit en haver, onder het EKO-keurmerk. Dit betekent dat er geen kunstmest en bestrijdingsmiddelen worden gebruikt. De akkers zijn voor edelherten en reeën het gehele jaar een belangrijke voedselbron.

8 Bezoekerscentrum

U passeert het bezoekerscentrum Staverden, waarin tevens een landgoedwinkel gevestigd is. In het gebouw is informatie verkrijgbaar over het landgoed, onder meer door posters, interactieve computerprogramma's en een korte film. Tevens zijn streekproducten en souvenirs te koop.

9 Kasteel Staverden

Voor u ligt kasteel Staverden, waarvan de fundamenten dateren uit de middeleeuwen. In de loop van de eeuwen is het huis diverse keren ingrijpend verbouwd. In 1905 heeft Frederik Bernhard s' Jacob het verbouwd tot het huidige kasteelachtige huis. Verder treft u rechts een waterrad aan.

Tot 1924 stond hier een bovenslagwatermolen waar graan werd gemalen. In 1989 hebben wij het waterrad herbouwd. Het water dat boven op het rad valt, wordt aangevoerd via de opgeleide Molenbeek.

10 Lanen

Staverden wordt doorsneden door een groot aantal statige, kaarsrechte lanen, waarvan de eerste aanleg dateert uit de 17de eeuw. In later eeuwen zijn hier nieuwe lanen aan toegevoegd in zogenaamde, grilligere landschapsstijl, zoals de laan waar u nu doorheen loopt, de 'Grote Slinger'.

11 Bosbeheer

In het bosbeheer passen wij verschillende beheeraccenten toe: natuur, cultuurhistorie of multifunctionaliteit. Het bos aan de linkerkant heeft accent natuur en is aangewezen als bosreservaat. Dit betekent dat natuurlijke ontwikkelingen en processen hier alle ruimte krijgen.

In het bos rechts domineert cultuurhistorie. Hier ligt de nadruk op de instandhouding van het eeuwenoude gevarieerde

landgoedbos met daarin statige lanen, markante bomen en eikenhakhout. Ook door de mens geïmporteerde boomsoorten als douglasspar, lariks en Amerikaanse eik hebben een plaats in dit bos. In het grootste deel van het landgoed vindt een multifunctioneel bosbeheer plaats. Hier is ruimte voor zowel natuur, recreatie als houtproductie.

12 Greppels

Rond het kasteel bevindt zich de oude boskern van het landgoed. Er staan veel oude eiken en beuken. Al in 1620 wordt melding gemaakt van de vele "Schoene eicken". Deze werden aangeplant voor de houtproductie. Vooral in de Gouden Eeuw was er veel timmerhout nodig voor de bouw van schepen voor de VOC. Aangezien eiken en beuken slecht groeien op de van nature erg natte gronden in dit beekdal, heeft men het gebied ontwaterd. De greppels zijn nog steeds duidelijk herkenbaar.

13 Eleonora

De route voert u door de tuin van het kasteel en loopt langs een grafeiland. Hier gaat nog de 12de-eeuwse legende rond

van Eleonora, de vrouw die na een liefdesdrama op Staverden wegwijnde en stierf. Een latere romanticus plaatste op dit grafeiland een steen met het opschrift 'Leonora 1353'. Naar men zegt waart haar geest nog altijd rond als de 'Zwarte Vrouw van Staverden'.

14 Kasteeltuin

De oudere elementen van de tuinaanleg dateren waarschijnlijk uit de 17de eeuw. Aan het eind van de 18de eeuw bracht architect Johann Georg Michaël veranderingen in de tuin aan. Het gedeelte waar u nu loopt werd in de zogenaamde landschapsstijl aangelegd. Kenmerkend hiervoor zijn de kronkelende paden en waterpartijen. De groepjes rododendrons en markante bomen geven het geheel een speels effect. In de 20ste eeuw werd bij het kasteel een uit rechthoeken opgebouwde tuin met doolhof aangelegd, naar een ontwerp van tuinarchitect P.H. Watez. In 2007 is in de kasteeltuin hersteld: de grachten zijn gebaggerd en tuin, kasteel, oranjerie, tuinmanswoning en koetshuis zijn grondig gerestaureerd.

15 Ijskelder en gracht

De kasteeltuin wordt omsloten door een gracht. Deze was in het verleden niet alleen belangrijk als verdediging, maar ook om vis in te houden als voedsel. Bovendien werd er in de winter ijs uitgezaagd en in de ijskelder opgeslagen. Hiermee werd in de warmere jaargetijden voedsel en drank gekoeld. In 1987 hebben wij de ijskelder geschikt gemaakt als overwinterverblijf voor vleermuizen.

16 Beekbegeleidend grasland

Nadat u de weg bent overgestoken passeert u aan de linkerkant een beekbegeleidend schraalgrasland. Begin juni is het

hier roze van de bloeiende koekoeksbloemen. Verder groeien hier soorten als pinksterbloem, dotterbloem, engelwortel en kale jonker.

17 Gelreweg

Op de T-splitsing slaat u linksaf, de Gelreweg op. Deze weg is door s' Jacob speciaal aangelegd om niet langs de tol bij het kerkje te hoeven rijden.

18 Dood hout

Als u de wandeling vervolgt komt u door een eeuwenoud bos met veel monumentale eiken en beuken. Dit bosgedeelte is vrij natuurlijk en bevat een groot aandeel dood hout. Het dode hout is belangrijk voor holenbroeders, zoals de zwarte specht en de bosuil. Ook insecten en paddestoelen profiteren ervan.

19 Beekbegeleidend grasland

Het beekbegeleidende grasland dient hier als overstroomgebied voor de Staverdense Beek: bij langdurige neerslag treedt de beek buiten haar oevers en komt het grasland onder water te staan. Soms komt het water zelfs zo hoog dat ook het wandelpad onder water stroomt.

Bezoekerscentrum Staverden Staverdenseweg 287, te Staverden

0577-407335

- 1 november t/m 31 maart: za 13.00-17.00
- 1 april t/m 31 oktober: ma t/m za van 11.00-17.00
- kerstvakantie en voorjaarsvakantie: ma t/m za van 11.00-17.00
- 2de paasdag, 2de pinksterdag en hemelvaartdag: 11.00-17.00 uur

Geldersch Landschap en

Geldersche Kasteelen

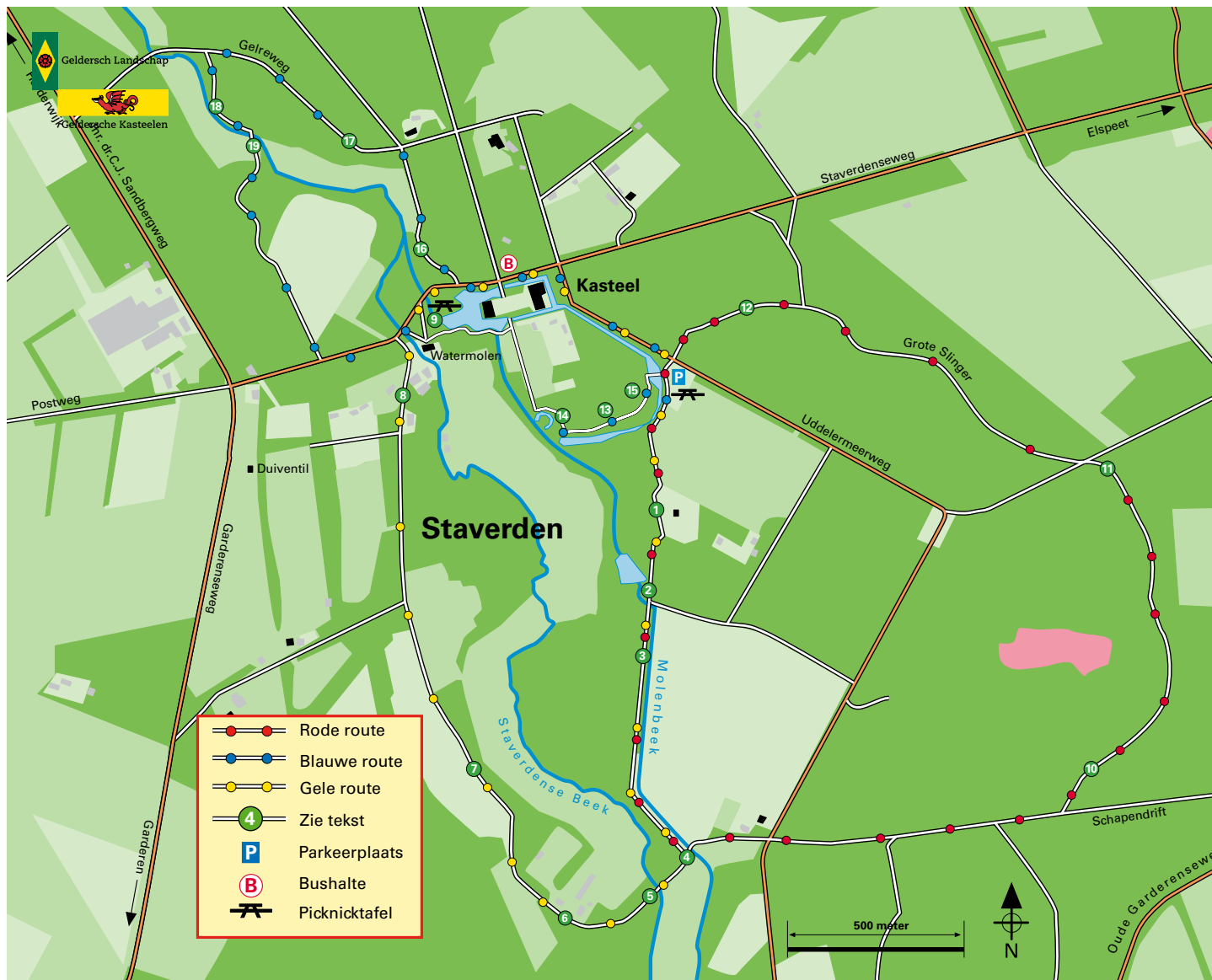
Postbus 7005

6801 HA Arnhem

Telefoon (026) 355 25 55 (kantooruren)

info@mooigelderland.nl

Word ook donateur!
Kijk op onze website:
www.mooigelderland.nl
of sms 'donateur' naar 3669

Honden
Aangelijkd toegestaan.

Toegankelijkheid
Het gebied is opengesteld voor wandelaars en fietsers op wegen en paden, van zonsopkomst tot zonsondergang.

De (onverharde) wandelroutes zijn redelijk geschikt voor invaliden en kinderwagens.

Bereikbaarheid
Openbaar vervoer
Bus Apeldoorn-Harderwijk, halte kasteel Staverden. Hiervandaan is het 5 minuten lopen naar het startpunt van de wandelingen op de parkeerplaats aan de Uddelermeerweg.
Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de OV Reisinformatie, tel. 0900-9292 of www.ov9292.nl.

Eigen vervoer
A1 Apeldoorn - Amersfoort, afslag Kootwijk. Richting Harderwijk volgen. Vervolgens rechtdoor op de Meervelderweg en de Flevoweg. Sla daarna op de rotonde rechtsaf de Garderenseweg op. Sla rechtsaf de Staverdenseweg op. Na kasteel Staverden de eerste weg rechts, de Uddelermeerweg. Na ongeveer 150 meter is rechts de parkeerplaats.

© GLGK, mei '09

Welkom op Staverden!

*een landgoed van Geldersch
Landschap en Geldersche Kasteelen*